

Rastende trækfugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord, 2020-2021

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 17. maj 2022 | 35

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Kategori: Rådgivningsnotat

Titel: Rastende trækfugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord, 2020-2021

Forfattere: Ole Amstrup¹ og Preben Clausen²

Institution: ¹Amphi Consult, ²Institut for Ecoscience

Faglig kommentering:
Kvalitetssikring, DCE:

Ole Roland Therkildsen
Jesper R. Fredshavn

Rekvirent: Miljøstyrelsen

Bedes citeret: Amstrup, O. & Clausen, P. 2022. Rastende trækfugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord, 2020-2021. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 11 s. – Fagligt notat nr. 2022 | 35
https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2022/N2022_35.pdf

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse

Foto forside: Hvidklire – en talrig art på Tipperne. Foto: Ole Amstrup.

Sideantal: 11

Indhold

1	Indledning	4
2	Baggrund og metoder	5
3	Resultater	6
3.1	Svaner	6
3.2	Gæs	6
3.3	Svømme- og dykcænder	7
3.4	Vadefugle	8
3.5	Andre arter	9
4	Litteratur	11

1 Indledning

Overvågningen af yngle- og trækfuglene ved de Vestjyske Fjorde, herunder især på Tipperne, er en del af NOVANA-overvågningsprogrammet finansieret af Miljøstyrelsen (MST).

Resultatet af tællingerne leveres for så vidt angår ynglefuglene på Tipperne videre til MST og indgår i NOVANA-programmets nationale resultater. Der henvises for 2020-2021 til notater med resultaterne fra Tipperne (Thorup & Bregnballe 2020, 2021) og til den næste NOVANA-rapport, der planlægges udgivet ultimo 2022.

I dette notat gives en kortfattet sammenfatning af resultaterne af overvågningen af rastefuglene i 2020-2021. De vil sammen med tællinger udført i Skjern Enge og i Nisum Fjord ligeledes indgå i de nationale resultater, der præsenteres i den kommende NOVANA-rapport.

Alle tællingerne indgår endvidere som baggrundsmateriale for Natura 2000-planerne for fuglebeskyttelsesområderne ved de Vestjyske Fjorde (Miljøstyrelsen 2021a-c), hvor de dels indgår i Miljøstyrelsens Basisanalyser (Miljøstyrelsen 2021a-c), dels benyttes ved opdatering af udpegningsgrundlagene for fuglebeskyttelsesområderne (seneste Clausen m.fl. 2019).

2 Baggrund og metoder

Vandfuglene på Tipperne optælles hvert år som led i den nationale overvågning af de talrige trækfugle som forår og efterår passerer Danmark. Overvågningen på Tipperne er i den forbindelse enestående, da den antagelig er den længste tidsserie for vandfugletællinger i Europa. Tællingerne blev påbegyndt i 1928 og er siden gennemført næsten hvert år.

Optællingsmetoderne er beskrevet i detaljer af fx Meltofte & Clausen (2011, 2016) og i overensstemmelse med NOVANA-programmets tekniske anvisning for overvågning af trækfugle fra land (Holm m.fl. 2017).

I 2020 og 2021 er der på Tipperne udført to tællinger pr. måned i perioden marts til november undtagen i juli og november, hvor kun én tælling blev udført. Udover totaltællingerne på Tipperne blev der også udført diverse tællinger af arter, der forekom talrigt på dagen, og også udenfor de normale tælleperioder i sommer- og vintermånederne. Desuden blev der begge år udført overnatningstællinger af gæs i midten og slutningen af november.

I de øvrige dele af Ringkøbing Fjord blev der på Klægbanken og Haurvig Grund udført én tælling i januar (begge år), august (2021), september (2021) og oktober (2020). Samtidigt optaltes Skjern Enge.

De tal, der præsenteres i dette notat, er maksimumtal for 1. halvår og 2. halvår på Tipperne. Sammenligning af maksimumtal fra de enkelte år skal tages med forbehold, idet tælleintensiteten siden 1998 er faldet fra 6 til 1-2 tællinger om måneden, men for de fleste vandfuglearter vurderes tallene at være repræsentative for perioden marts-november.

I vinterperioden (december-februar) foretages kun den internationale midvintertælling i midten af januar. Tallene i vinterperioden kan derfor kun med forsigtighed sammenlignes med tællinger fra før 2000, hvor der blev udført betydeligt flere tællinger i de egentlige vintermåneder.

3 Resultater

3.1 Svaner

2020: I dagene 11.-16. januar 2020 blev hele Ringkøbing Fjord (inkl. Værnengene) optalt for svaner inkl. reservaterne Tipperne, Klægbanken og Haurvig Grund. Med 2019-tallene i parentes blev det til 3.022 (2.295) knopsvaner, 216 (423) pibesvaner og 2.687 (2.411) sangsvaner. Der var flest knopsvaner ved Haurvig Grund med 1.129 og i det nordvestlige Ringkøbing Fjord ved Sandene med 680 fugle. Tipperne "husede" 658 fugle. Pibesvanerne var fordelt med 208 på Tipperne og 8 ved Klægbanken. Sangsvanerne var der flest af på Tipperne og Haurvig Grund med hhv. 1.342 og 603 fugle. Maksimumtallene på Tipperne for pibe- og sangsvane blev hhv. 2. januar 595 og 28. januar 1.375 fugle.

I efteråret kulminerede antallet af knopsvaner på Tipperne allerede den 11. august med 1.367 fugle. Antallet af ungefamilier toppede den 25. august med 67 juvenile fordelt på 24 kuld, nogenlunde de samme antal som i 2019.

2021: I dagene 14.-17. januar blev hele Ringkøbing Fjord (inkl. Værnengene) optalt for svaner inkl. reservaterne Tipperne, Klægbanken og Haurvig Grund. Der blev i alt optalt 2.445 knopsvaner. Det var over 570 færre end i 2020 med 3.022 fugle. Over halvdelen (1.325) lå i den nordlige del af fjorden (fra Lyngvig via Bagges Dæmning til Vonåens udmunding), dvs. udenfor fuglebeskyttelsesområdet. Antallet af sangsvaner var langt færre. I forhold til 2020 med 2.687 fugle blev der noteret i alt 814. Hovedparten lå på Tipperne (433) og fra Lyngvig til Bagges Dæmning (219). I alt blev der kun registreret 47 pibesvaner, hvoraf de 44 var fra Tipperne.

I foråret kulminerede antallet af knopsvaner på Tipperne den 31. marts med 461 fugle. Om efteråret kulminerede antallet den 29. oktober med 860 fugle. Der blev stort set ikke registreret ungefamilier, så maksimumtallet for juvenile fugle var blot 2 for 2. halvår. Ved Klægbanken blev der den 12. august og 27. september talt hhv. 1.785 og 923 knopsvaner.

3.2 Gæs

2020: Antallet af mørkbuget knortegås kulminerede om foråret den 8. maj med 407 fugle.

To gange i november blev der udført overnatningstællinger af kortnæbbet gås og bramgås. Første gang var i forbindelse med den internationale tælling af kortnæbbet gås den 14. november. Om morgenen blev der optalt 3.500 fugle ved Klægbanken og 24.000 på Tipperne. Anden gang var den 30. november. Her blev der på Tipperne talt 25.250 kortnæbbet gås og 27.650 bramgås.

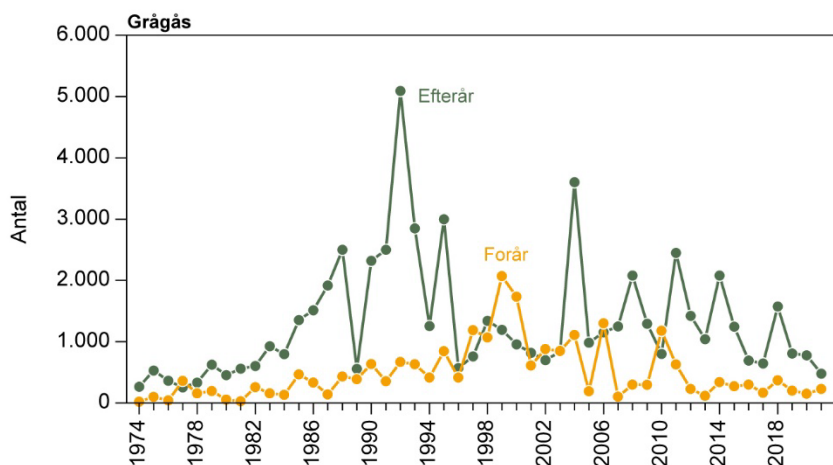
2021: Antallet af mørkbuget knortegås kulminerede om foråret den 11. maj med 544 fugle.

I forbindelse med den internationale tælling af kortnæbbet gås den 14. november blev der om morgenen ikke observeret overnattende fugle ved Klægbanken, mens 30.100 fugle taltes på overnatningspladsen ved Tipperne. Af bramgås taltes 27 på Klægbanken og 28.000 på Tipperne. Det er uvist, hvorfor

gæssene har fravalgt Klægbanken som overnatningsplads, da mange fugle fra Tipperne flyver nordpå til marker nord for landevejen mellem Ringkøbing og Videbæk. Tidligere, som i 2020, kunne der natraste flere tusinde fugle ved Klægbanken.

I modsætning til de generelt stigende antal af kortnæbbet gås og bramgås ved Ringkøbing Fjord har antallet af grågås været faldende inden for de seneste 15-20 år (Fig. 1). Antallet på Tipperne toppede i 1999 med et maksimumtal for 1. halvår på 2.071 og i 1992 med 5.091 for 2. halvår. I 2021 blev maksimumtallene hhv. på 229 og 480 i de to halvår. De seneste 10 år har der i det øvrige Danmark også været en mindre tilbagegang eller stagnation (Holm m.fl. 2021).

Figur 1. Maksimumtallene for grågås forår og efterår på Tipperreservatet i perioden 1974-2021.

3.3 Svømme- og dykænder

2020: I alt blev der i hele Ringkøbing Fjord fra land talt 453 stor skallesluger og 919 hvinand i forbindelse med den landsdækkende midvintertælling i januar.

Forårstallene af svømmeænder var over gennemsnittet. De højeste antal (alle i marts) for pibeand, krikand og spidsand blev på hhv. 4.265, 4.670 og 986 fugle. Det var de højeste forårstal siden hhv. 1992, 1991 og 2006. Efteråret gav ikke nær så mange pibeænder som i 2019. Maksimumtallet på Tipperne blev på blot 7.042 fugle (under 1/3 af antallet i 2019). Ved Klægbanken blev der talt 1.496 fugle. De forholdsvis små antal skyldtes sandsynligvis høje vandstande i fjorden. Antallet af krikand toppede på Tipperne den 14. november med 4.585 fugle, mens der på Klægbanken taltes 2.395 fugle den 16. oktober. Hele efteråret var der mange spidsænder ved Klægbanken. De største antal blev den 2. september 3.580, 17. september 4.790 og 16. oktober 2.551. Derimod var der kun maks. 143 på Tipperne (31. august).

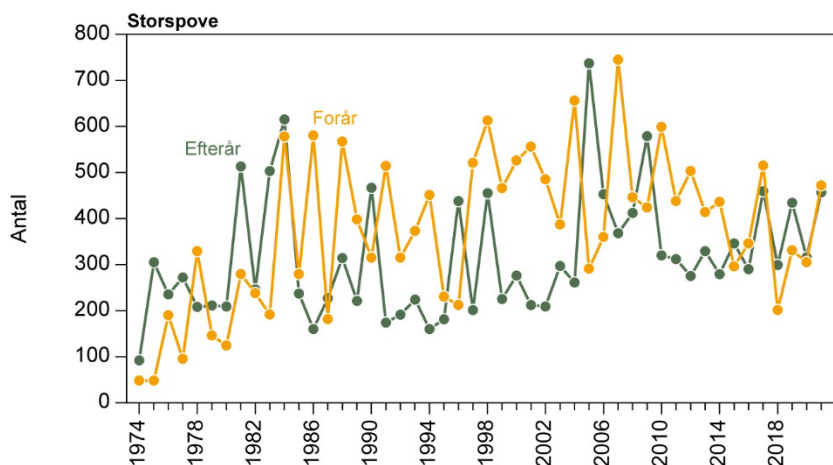
2021: Tallene for de fleste svømmeænder var under gennemsnittet for 1. halvdel af 2021. De højeste antal for pibeand, krikand og spidsand blev på hhv. 1.340 (april), 2.501 (januar) og 566 (marts). Som i 2020 var der om efteråret ikke nær så mange pibeænder som i 2019. Maksimumtallet på Tipperne blev på blot 4.420 fugle. De lave antal er sandsynligvis en kombination af høje vandstande i hele oktober og færre vegetationsområder på Tippergrunden. Ved Klægbanken blev der talt 1.141 fugle i slutningen af september. Antallet af krikand toppede på Tipperne den 24. november med 5.658 fugle, mens der på

Klægbanken taltes 2.525 fugle den 27. september. Klægbanken er et vigtigt område for spidsand. Her blev der den 27. september talt 3.455 fugle. På Tipperne var efterårets maksimum den 29. oktober med 612 fugle.

3.4 Vadefugle

2020: Maksimumtallet for klyde blev lidt højere end i 2019 med 820 fugle den 3. august. Siden 2012 er der noteret mange hejler i slutningen af oktober og november. Antallene har ligget mellem 8.450 og 13.000, men i 2020 blev det højeste antal registreret d. 31. oktober med 20.000 fugle. Som i 2019 blev der igen sat ny reservaterekord for sandløber på Tipperne med 336 fugle den 28. januar, hvor der var store områder med sandflader tilgængelige. I 2020 var der meget få brushøns på gennemtræk. Forårets største antal blev på 55 i april, mens efterårets største antal blev 16 i august. Der var nemlig høje vandstande på Adamspold i juli og august, og dette medførte også lave antal af eksempelvis krumnæbbet ryle. Maksimumtallene for stor regnspove var både forår og efterår høje i perioden i 2006-2010, men i de seneste 10 år har der været en faldende tendens (se Fig. 2). Hvidklire havde en høj forekomst på forårstrækket med 937 fugle den 1. maj.

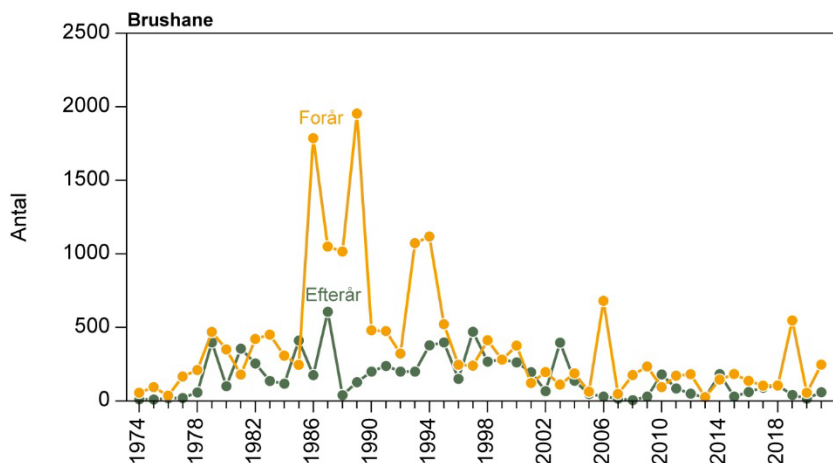
Figur 2. Maksimumtallene for stor regnspove forår og efterår i perioden 1974-2021.

2021: Efterårets maksimumtal for klyde blev 1.506 fugle den 15. august, hvilket er det højeste antal siden 2008, hvor der var 2.020 fugle. Om foråret var der mange hejler med 8.258 fugle den 25. april. Og for andet år i træk var der høje antal af hejler om efteråret. Antallet kulminerede den 28. oktober med 17.000 fugle, hvilket er 3.000 færre end i 2020. Vibe havde også et godt efterår med 1.904 fugle den 24. november. Det er det højeste antal siden 1992. Den 28. september blev der registreret 10.043 almindelig ryle, hvilket er det højeste antal om efteråret siden 2000.

I 2021 blev forårets største antal af brushane allerede noteret den 31. marts med 246 fugle, mens efterårets største antal blev 59 den 10. september (Fig. 3). Maksimumtallene for stor regnspove var både forår og efterår en anelse højere end de umiddelbart foregående år, med hhv. 472 fugle den 31. marts og 457 den 24. august (Fig. 2). Hvidklire havde et gennemsnitligt år med 398 som største forårstal og 305 som største efterårstal.

Figur 3. Maksimumtallene for brushane forår og efterår i perioden 1974-2021.

3.5 Andre arter

2020: To gange blev der noteret høje overnatningsantal af trane, nemlig den 21. maj med 45 og 14. september med 47 fugle.

I mange år har der været få blishøns på tællingerne, men den 31. oktober kunne der overraskende tælles 495 fugle.

I sensommeren er antallet af rovterner steget markant de seneste 10 år. I 2020 blev der igen sat ny rekord med 17 fugle den 11. august.

Af sjældne fugle på Tipperne (inkl. Værnengene) blev der set silkehejre (juni og august), steppehøg (juni), aftenfalk (august), hvidbrystet præstekrave (april), drosselrørsanger (juni) og hvidbrynet løvsanger (september).

2021: I takt med et voksende antal ynglende skestorker på Høje Sande registreres flere og flere fugle på Tipperne, hvor maksimumtallene for hhv. forår og efterår blev på 120 fugle den 11. maj og 74 den 15. august. Traner forekommer også i stadigt stigende antal, med 36 fugle den 13. maj og 65 den 16. september som hhv. maksimumtal for forår og efterår.

I 2021 var der kun én observation af blishøne på Tipperne og det var i januar med 55 fugle.

Antallet af havørne har også været støt stigende, og den 14. december kunne tælles 6 individer på reservatet, hvilket er ny rekord.

I sensommeren er antallet af rovterner steget markant de seneste 10 år. I 2021 blev der igen sat ny rekord med 19 fugle den 11. august. Sortterne overraskede med 24 fugle den 15. august. Arten er ellers blevet sjælden og knap årlig på Tipperne med 1-2 observationer.

Af sjældne fugle på Tipperne (inkl. Værnengene) blev der set steppehøg (april, august), sribet ryle (september), triel (august), hvidvinget terne (maj) og citronvipstjert (maj).

Table 1. Antal (maksimum) for- og efterår af udvalgte vandfuglearter på reservatet Tipperne 2019-2021. Kortnæbbet gås blev ikke registreret på de systematiske ½-månedlige totaltællinger i foråret 2019.

	1. halvår			2. halvår		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Skestork	24	74	120	35	99	74
Knopsvane	478	658	461	2.120	1.367	860
Pibesvane	329	595	53	166	67	26
Sangsvane	921	1.375	433	2.355	794	34
Kortnæbbet gås	-	3.000	132	10.500	25.250	30.100
Grågås	201	151	229	809	776	480
Bramgås	22.000	14.100	12.500	10.750	27.650	28.000
Mørkbuget knortegås	810	407	544	0	1	6
Pibeand	3.225	4.265	1.810	25.210	7.042	4.420
Krikand	2.546	4.670	2.501	3.728	4.585	5.723
Gråand	821	714	872	570	621	799
Spidsand	781	986	566	510	143	612
Skeand	24	52	62	511	291	223
Klyde	21	52	62	770	820	1.506
Strandhjejle	30	32	44	95	135	169
Hjejle	6.500	1.673	8.258	11.930	20.000	12.250
Vibe	394	309	218	667	789	1.904
Almindelig ryle	2.000	3.331	735	3.192	4.740	10.043
Brushane	547	55	246	41	16	59
Dobbeltbekkasin	103	29	45	184	221	230
Lille kobbersneppe	42	160	92	313	194	208
Stor regnspove	331	305	472	434	316	457
Hvidklire	801	937	398	233	150	305

4 Litteratur

Clausen, P., Petersen, I.K., Bregnballe, T. & Nielsen, R.D. (2019). Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 148. 312 s.

Holm, T.E. Clausen, P. & Bregnballe, T. (2017). Optælling af trækfugle fra land i perioden 2017-2021. - Teknisk Anvisning nr. TA-A187 fra Fagdatacenter for Biodiversitet.

Holm, T. E., Nielsen, R. D., Clausen, P., Bregnballe, T., Clausen, K. K., Petersen, I. K., Sterup, J., Balsby, T. J. S., Pedersen, C. L., Mikkelsen, P., & Bladt, J. (2021). Fugle 2018-2019: NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi Nr. 420.

Meltofte, H. & Clausen, P. (2011). Svømmefuglene på Tipperne 1929-2007. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 105: 1-120.

Meltofte, H. & Clausen, P. (2016). Trends in staging waders on the Tipperne Reserve, western Denmark, 1929-2014. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 110: 1-72.

Miljøstyrelsen (2021) refererer til Natura 2000-planerne, der er tilgængelige her: <https://mst.dk/natur-vand/natur/natura-2000/natura-2000-planer/natura-2000-planlaegning-2022-2027/>

- a. Udkast til Natura 2000-plan 2022-2027. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen.
- b. Udkast til Natura 2000-plan 2022-2027. Nissum Fjord
- c. Udkast til Natura 2000-plan 2022-2027. Skjern Å.
- d. Natura 2000-basisanalyse 2022-2027. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen.
- e. Natura 2000-basisanalyse 2022-2027. Nissum Fjord
- f. Natura 2000-basisanalyse 2022-2027. Skjern Å.

Thorup, O. & Bregnballe, T. 2020. Ynglefuglene på Tipperne 2020. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 13 s. - Notar nr. 2020|86.

Thorup, O. & Bregnballe, T. 2021. Ynglefuglene på Tipperne 2021. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 14 s. - Notar nr. 2021|66.